

Leggi væl nøgdur frá mær

— Eg fari ikki sum ein vónsvikin maður. Eg fari úr tinginum væl nøgdur við tað úrslit, vit eru komnir til, og mær fyríkemur, at tann manning, sum er í dag er før fyri at føra verkið víðari

Jákup Fr. Øregaard var á fyrsta sinni valdur á lögtingið í 1940, og vit spyrja hann fyrst, hví hann fór uppi politikk og hví javnaðarpolitikk.

— Tað var ein tíð, har nógv høvdu áhuga fyri politikki, hóast ell ikki vóru valevni. Eisini eg var hugtakin av øllum hesum monnum, sum ferðast kring landið og agiteraðu til val. Tað var kanska hetta, sum fyrst og fremst vakti hugan hjá mær fyri politikki.

Í 1940 fekk eg tilboðið at vera valevni hjá javnaðarflokkinum. Fyri ta tíð hevði eg havt áhuga fyri javnaðarpolitikki, so hetta kom ikki heilt óvart.

Orðskinnar til, at eg bleiv umboðsmaður javnaðarflokksins, vóru fleiri. Millum annað hevði eg eitt neyvt samband við javnaðarmenn ta tíð eg var í Danmark. Tá var javnaðarflokkurin tann leiðandi í donskum politikki. Tíðirnar vóru ringar og arbeiðsloysið stórt. Stauning var tá tann stóri høvdingurin, og tað var so ónatúrliga nógv, eg sá har niðri til frama fyri tað arbeiðandi fólkið, sum okkum tórvæði heima í Føroyum. Tað var eingin grund hjá mær at leita eftir, hvarja staðu eg skuldi taka í politikki. Skuldi eg uppi politikk, so bleiv eg javnaðarmaður.

Tá lögtingið fekk figgjarmøguleikar

— Hverji mál fingust tingmenn serliga við tey fyrstu árin, tú sat á tingi?

— Eg hevði bert verið tinglimur einar trýggjar dagar, tá Danmark varð hersett av týskinum. Nakrar dagar seinni komu enskir hermenn til Føroya, so vit máttu skipa okkum av nýggjum beinavegin. Hetta mátti gerast, áðrenn vit kundu fara undir aðrar uppgávur. Men fyr 1940 vóru ongar broytingar gjerdar.

Vinnulivið koyrdi júst líka tungt tá, sum tað altið hevði koyrt. Vit høvdu ein avloðaðan fiskiflota. Menn fóru til skips um várið og komu aftur um heystið. Nakrir fóru tá at rógva út, aðrir at velta, men inntøkurnar vóru í botni. Tað var traditiónin.

So kom kriggið og stóðan broyttist nakað. Tradi-

tiónelli fiskiskapurin helt uppat. Føroyingar fiskaðu ikki longur — tað, sum var, var bert undir Føroyum — men fóru istaðin at keypa og flyta fisk uppi í Íslandi. Lögtingið kundi ikki gera nógv tá. Pengar vóru ongar at ráða yvir. Føroyar høvdu verið eitt amt í ríkinum og tann formurin gav okkum ónatúrliga fáar møguleikar. Eg haldi, eg kann siga, at vit onga figgjarlóg høvdu, og tað almenna helt seg uttan fyri alt, sum hevði við vinnulivið at gera. Men undir krignum fóru vit undir at leggja skatt og toll á okkum sjálvar í størri mun enn fyrr og soleiðis fekk lögtingið figgjarmøguleikar.

Tað var rættiliga skjótt, vit komu við tí fyrstu 10 ára havnaættlanini og var tað ein ónatúrliga stór broyting, tá hesar bygdirnar, sum einki havnalag høvdu havt, fingi nøkumlunda góð líkindi at hava skip liggjandi. Serliga útróðrarbygdir.

Vit mundu missa eini 40% av føroyska fiskiskipafloktanum undir krignum og nýggj skip fingi vit ikki. Hetta var fyrsta takið, vit máttu fara undir, tá kriggið var liðugt — at fáa okkum nýggj skip istaðin fyri tey, vit høvdu mist. Tað var tó ikki lætt. Skip fingi vit ongastaðni bygt, og til sølu vóru ongi uttan hesir gomlu bretsku trolararnir, og teir blivu so keyptir í stórum stili. So vilt eg minnst vóru í tíðarskeiðnum 1948—50 26 ella 28 trolarar í Føroyum. Hetta vóru gomul skip, sum kravdu nógv viðlíkahald, og ikki so effektiv fiskiskip heldur. Flestu av hesum skipum komu tí í figgjarlugar trupulleikar. Fiskaprisurin lækkaði nógv, og høvdu vit eisini onkvað álít til ta kvotu, sum vit høvdu fingið rætt til í Onglandi.

Heimastýrislógin einastandandi góð

— Ein tann týðningarmesta lóg, sum tú hevur verið við til at fremja, men vera heimastýrislógin. Hvussu stóran dent legði tú á hetta?

— Eftir at vit høvdu verið at kalla suverenir í fimm ár — høvdu stýrt

sjálvir — hildu vit, at í hesum lá stórus fyrimurur. Tað var tí skiligt, at vit tá máttu finna eina nýskipan. Hvussu henda nýskipanin skuldi siggja út, var ein annar spurningur. Vit royndu at seta okkurt nýtiligt uppá pappirið, men hin parturin, tann danski, skuldi eisini hava eitt orð at siga, og tað var torført at fáa tað at rima. Men vit fingi so at enda eina loysn, sum gjørdist okkara haimastýrislóg. Henda lóg hevur virkað heilt einastandandi væl.

Sjálvandi kunnu vit tó ikki geva heimastýrislógini æruna av øllum, sum er hent. Í hesi tíð hevur ein stórus figgjarlógur vøkstur verið, bæði her hjá okkum og aðrastaðni. Øll lond hava nútímansgjørt vinnulivið — eisini vit. Men tað er einki yvir at dygja, at størsta orsök in til, at vit hava kunnað gjørt tað, er okkara stýrisskipan. Her hava vit havt ræðið á okkara egnu inntøkum, og kunnað nýtt ein stóran part av inntøkvæstrinum í samfelagnum til at stuðla fyrirkomulag — bæði á landi og sjógv. Hartil hava vit fingið bygt upp eina fyrirsiting, sum eftir mínari meining virkar rættiliga væl. Henda stýrisskipanin hevði eisini ein annan fyrirmynd, nevniliga at danski staturin helt fram við at lata stuðul til Føroyar, men í so nógv størri mun enn fyrr. Og hetta hevur havt við sær, at vit meira hava kunnað brúkt tey skaptu økonomisku evnini til at stuðla víðari vinnulivi, enn vit høvdu verið førir fyri, um vit ikki høvdu havt henda danska stuðningin.

— Tað hevur so ofta verið sagt, at heimastýrislógin er ein rammulóg. Tá vit nú hava nýtt hesa lógina hesi mongu ár, er tað onkur, sum vill vera við, at javnaðarmenn eru vorðnir loysingarmenn. Var tað tykkara hugsan tá, at stóðan skuldi vera, sum hon var, ella skuldi lógin brúkast?

— Vit vildu í hvussu er hava eina víða rammu, og var hetta ikki tí, at vit frá javnaðarflokksins síðu roknaðu við, at vit í fyrstu framtíð vóru førir fyri at yvirtaka ell hesi økini, sum vóru sett upp á listan og kundu yvirtakast og

gerast til føroysk sermál. Hetta var fult so nógv fyri, at vit einferð með alla kundu sleppa undan at klandrast um sjálvstýri ella ikki sjálvstýri. Nú høvdu vit fingið eina rammulóg, hareftir føroyingar høvdu fingið sjálvstýri. Vit máttu tá sjálvir um, nær vit hildu tíðina vera búna og økonomisku bernevni so stór, at man kundi yvirtaka onnur øki enn tey, sum vóruð yvirkikin beinanvegin.

Útvarpið

— Eitt av teimum málum, sum hevði tín stóra áhuga, var útvarpið. Hvi legði tú so stórandent á hetta mál?

— Jú, tað er beint, at vit so avgjört vóru fyri at fáa eitt útvarp. Fyri tað fyrsta er hetta nakað, sum kann savna ell fólkið — binda tað saman, og fyri tað næsta hevur útvarpið annan týðning. Vit vita, at tá Útvarpið hevur týðandi sendingar, so stendur frá í hvarjum einasta heimi. Tá vit hugsa um, hvussu spjaddir føroyingar eru, hóast tað nógv betraða sambandið mill-

tikið, tá tit tosaðu um fólkapensión á sinni?

— Frá 1950 til '58 vóru vit í andstöðu, og tað er ikki alt, ein flokkur í andstöðu fær fram. Vit høvdu hesi árin ein hóp av ymskum uppskotum, men tað var so langt frá, alt varð samtykt. Soleiðis var eisini við uppskotinum um fólkapensión, sum vit legdu fram í 1957. Vit fingi ikki uppskotið í gjeðnum. Eg haldi, tað bert var ein sambandsmaður, sum atkvøddu fyri okkara uppskoti.

Men eftir valið í '58 fóru vit í samgongu við sjálvstýrisflokkinum og sambandsflokkinum, og varð

tá tingast um, eins og nú, hvarji mál, hvar flokkur vildi hava fram. Fyri javnaðarflokkin var tað avgerandi at fáa fólkapensiónina frama tá, og tingast varð um, hvat skuldi standa ovast í setningi samgongunnar. Vit vildu hava fólkapensiónina fyrst á skrána, meðan sambandsmenn fyrst vildu hava útyggging av ina av vinnulivinum. Vit samdust so um at seta hesi bæði javnt.

Nú sigur tú, at allir vilja taka æruna av fólkapensiónini. Rætt er tað, at allir tá atkvøddu fyri henni, men tann, sum kom við uppskotinum, var javnaðarflokkurin. Tað skerst ikki burtur.

Fólkapensiónin

— Eitt annað mál, sum javnaðarflokkurin hevur lagt alstóran dent á, var fremjanin av fólkapensiónini. Í dag sær út, sum allir eiga æruna av hesum. Hvussu varð hetta mót-

Tollur og

»grýtuklárar« vørur

— Tú hevur altið havt stóran áhuga fyri fiskivinnuspurningum. Sært tú Føroyar fyri tær í framtíðini sum eitt idnaðarland, har vit gera meir burturúr foreldringini av tí, vit fiska á okkara egnu leiðum?

— Hasum er rættiliga torført at svara. Vit mugu gera okkum greitt, at vit ikki koma at fáa so stóran negdir av ráveru frammyr, sum vit hava havt hesi seinastu árin. Vit koma at missa meir og meir á fjarleiðum — hetta haldi